מה בין שמחה אמתית לבין הוללות וריקנות

יש בפורים מעלה ויחודיות שאין בכל שאר חגי ישראל, לא פסח, ולא מתן תורה, ואפילו ראש השנה ויום כיפור. מדרש פלאי יש במדרש משלי (ט, א) "שכל המועדים יהיו בטלין וימי הפורים לא יהיו נבטלים לעולם שנאמר 'וימי הפורים האלה לא יעברו מבין היהודים, וזכרו לא יסוף מזרעם" (אסתר ט, כח). אמנם סותר זה מה שאמרו במדרש אחר סוף פרשת פנחס, שהמועדות לא יהיו בטלים לעולם? והנה ישב על מדוכה זו שו"ת הרשב"א (ח"א סי' צ"ג) ושאל שאלה חזקה נגד הבנת אגדה זו כפשוטה אלא פירושה שאם מפני החטא יגרום איזה לחץ חיצוני (שמד) שלא יוכלו היהודים לקיים אחד מהחגים, אבל יש כאן הבטחה שלא יצליחו הגוים לבטל מאיתנו ימי הפורים.

נחתור להבין, מה החשיבות העצומה של פורים יותר מכל המועדות? פתרון לזה מצאנו בדברי גאון-עולם מהר"ל, בספרו "אור חדש" (מהד' לונדון, עמ' קל"ה; מהד' מכון ירושלים, עמ' תער"ב, ונגע בזה ב"תפארת ישראל", פרק נ"ג). זו לשונו ב"אור חדש":
"כי כל נברא יש לו ביטול מצד עצמו, יהיה מי שהוא, ולפיכך המועדים זכר ליציאת מצרים ויציאת מצרים הוא התחלת ישראל. וכל דבר יש לו סוף, ולכן יש בטול למועדים. אבל ימי הפורים אין זה היה מצד עצמם כי אם מהשם יתברך מה שהוא יתברך תכלית וסוף ישראל. כי ישראל הם אל הש"י, ודבר שהוא מצד הש"י לא מצד עצמם, לדבר זה אי אפשר שיהיה לו הפסק כלל. ולכך ימי הפורים בחדש האחרון ומפני כי ימי פורים הוא מצד הש"י הוא צורת ישראל, ואין זה מצד עצמם, לא היה להם תשועה כלל רק מן השם יתברך" [עכ"ל לענייננו].

כי כל הגאולות הקודמות היו ע"י זכותם של ישראל, או זכותם של אבות האומה, ולזה יש סוף. אבל גאולת פורים באה מצדו של הקב"ה בלבד, ולזה אין סוף. במלים אחרות, הקב"ה ברא את העולם כדי שיהיה עם אחד המפרסם את שמו.
זהו מקרא מפורש בישעיה (מג) אודות הגאולה של קיבוץ גליות:
(ה) אַל תִּירָא כִּי אִתְּךָ אָנִי. מִמִּזְרָח אָבִיא זַרְעֶךָ וּמִמַּעֲרָב אֲקַבְּצֶךָּ:
(ו) אֹומַר לַצָּפוֹן תֵּנִי, וּלְתֵימָן אַל תִּכְלָאִי, הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ:
(ז) כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו:
(ח) הוֹצִיא עַם עִוֵּר וְעֵינַיִם יֵשׁ, וְחֵרְשִׁים וְאָזְנַיִם לָמוֹ:

הגיע זמן שאמסור לכם פנינה יקרה בשם רמח"ל, איך מותר להקב"ה לדרוש לעצמו כבודו, עת שאותנו ציוה לברוח מהכבוד? אלא אמנם לכל יצור יש מעלות,

אבל יש לו גם חסרונות. לכן מה לו ולכבוד? אבל הקב"ה אין לו חסרון כלל, אצלו אין פגם בכבוד, ולכן ראוי לו כל הכבוד! כ זאת היא האמת!

ובכן, כיון שמזימתם של המן ואחשורוש היתה לכלות את כל כלל ישראל [שהיו מפוזרים אז ב-127 מדינות, כלומר 127 מחוזות] פעלה ההשגחה העליונה להצילם גם בלי קשר להשתדלות האדם. ולכן ימי הפורים הם "לעילא לעילא". ואין בזה פלא כי אחרי הנס העצום, וראו כל היהודים כיצד הקב"ה הקדים רפואה למכה, וההשגחה העליונה גרמה להרוג את ושתי, ופעלה ההשגחה שאסתר תיבחר במקומה, ופעלה ההשגחה שהיו נדודי שינה לאחשורוש מפחדו שמא מתנקשים זוממים להרוג אותו, ואז נזכר כי מרדכי הציל אותו, ואח"כ הופתע כי נודע לו שהמן רוצה בהריגתו של מרדכי, זה שהציל נפש המלך [כדברי חרבונה: "גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הָמָן לְמָרְדֳּכַי אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית הָמָן גָּבֹהַּ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תְּלֻהוּ עָלָיו!" – אסתר ז, ט]. וכאשר סולק המן מן הזירה, יכלה אסתר להפוך את הגזירה "אֲשֶׁר הִגִּיעַ דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהֵעָשׂוֹת, בַּיּוֹם אֲשֶׁר שִׂבְּרוּ אוֹיְבֵי הַיְּהוּדִים לִשְׁלוֹט בָּהֶם, וְנַהֲפוֹךְ הוּא! אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְּהוּדִים הֵמָּה בְּשׂוֹנְאֵיהֶם" (אסתר ט, א). אחרי גילוי מובהק של אהבת ה' לעמו, אין פלא שהתעוררו כולם לקבל על עצמם עול תורה ומצוות באהבה, ולא בכפייה מעין מה שהיה בהר סיני (שבת פח, א).

ביום אדיר ועצום זה, שמחה אין-גבולית, הא כיצד נבזבז את היקר הגדול הזה על סמרטוטים, על גרוטאות, על משחקי ילדים? הא כיצד יהיו אנשים שיכורים ביום נפלא זה? הבה ונתבונן בסוגיא [נתרגם לעברית], ובמה טעו רבים.
"אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין 'ארור המן לברוך מרדכי'. רבה ורבי זירא עשו סעודת פורים ביחד. איבסום. קם רבה ושחט לרבי זירא. למחר בקש רחמים והחיה אותו. לשנה הבאה אמר לו 'בוא אדוני ונעשה סעודת פורים ביחד'. אמר לו 'לא בכל שעה מתרחיש נס'". [וסירב לבוא] (מגילה ז, ב).

לפני כל בירור, עלינו לחקור מה פירוש דברי רבא "לבסומי". בפירוש "קרבן נתנאל" על הרא"ש [נדפס על הדף, מגילה פ"א ס"ק י] הוא טוען כי בארמית יש שתי מלים למצבים שונים של שתיית יין. "יש "רויא" שאז האדם הוא מחוסר דעת, שכלו בטל כמו לוט עם בנותיו. ויש "בסומי" שהאדם מרגיש עליזות, חדוה מופרזת, אבל שכלו עדיין פועל. רבא רק אמר "לבסומי" ולא אמר "לרויא". [בדף יב של מגילה, ושתי ביזתה את בעלה כי "רוי". שימו לב!] חילוק זה אמר גם ספר של"ה: "כי השכרות הגדול אינו נקרא 'בסומי'. מבוסם נקרא מי שאינו שיכור כל

כך. על כן אני אומר שאדרבה, במאמרם זה הזהירנו באזהרה שלא נשתכר כל כך, רק חייב להשאר "מבוסם" בלבד. [אמנם בעברית יש רק מלה אחת לשני המצבים, "שיכור".]

עד כמה נקרא שהוא מבוסם? עד שהשותה מרגיש עייפות והולך לנום קצת. כך פירש הרמב"ם (פ"ב הט"ו), וכך העתיק הרמ"א דעתו: "אינו צריך להשתכר כל כך, אלא ישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי". לפי הרמב"ם, שהיה פשטן גדול, מה פירוש "עד דלא ידע"? עד שהאדם ישן ובזה כבר קיים את המצוה למהדרין!

תאמרו, אבל מה דעת מרן השולחן ערוך? שמעו נא באוזן קשבת ועם שֵׂכֶל עירני: אחד מגדולי תלמידיו של הרי"ף, רבינו אפרים, ביאר שממסקנת הסוגיא רואים שהגמרא דוחה לדברי רבא שיש חיוב להשתכר. מהמכשול הגדול שיצא אז מהשכרות וגם ממה שרבי יוסף סירב לבוא לשנה הבאה, והגמרא מעתיקה זאת כסיום הענין, סימן כי כיון שיש לפעמים תקלה אין לנהוג כדברי רבא. רבינו ה"בית יוסף" העתיק פסק זה. זו לשונו: "חייב אינש לבסומי בפוריא, לא שישתכר, שהשכרות איסור גמור הוא ואין לך עבירה גדולה מזו... אך שישתה יותר מלימודו [=מההרגל שלו] קצת". כיון שלא הביא אחר כך שום דיעה נגדית, ברור כשמש שזו היא דעתו להלכה! ובכן כאשר כתב סתם בשו"ע (או"ח סי' תרצ"ה) "חייב אינש לבסומי" ברור שלא חזר בו ממה שהוא עצמו כתב ב"בית יוסף" אלא הסתפק בהבאת לשון הגמרא כמו שהיא.

ובזה עלינו להדגיש שוב ושוב דברי הסמ"ע בהקדמתו לספרו שאלו הפוסקים הלכה כמו השו"ע והם אינם יודעים אריכות הביאור ב"בית יוסף", לפעמים טועים מאד בהלכה. וכן כתב מהרש"א (על סוטה כב, ב ד"ה ירא את ה') "אותם המורים הלכה מתוך השו"ע ואינם יודעים טעם הענין [לפעמים] טעות נופל בהוראתם והם בכלל 'מבלי עולם' ויש לגעור בהם". כן כתב החיד"א (ברכי יוסף יו"ד סי' רעו ס"ק ב) "וכבר כתבו האחרונים שאסור לפסוק מתוך הש"ע לפי שלא עשאו כי אם לקיצור דבריו שבב"י ולכן צריך לעיין בב"י וכפי הסכמתו בב"י יובנו דבריו שבשו"ע אבל לפסוק הדבר כאשר נראה לכאורה בש"ע איסור גמור יש בדבר" [עכ"ל]. כן הוא בעניננו של "בסומי" בפורים כי דברי השו"ע נתבארו כל צרכם ב"בית יוסף".

הבה ונראה מה דעת הגר"א. הנה כאן בגליון הערותיו לשו"ע (סי' תרצ"ה) ביאר פירוש מפליא. "עד דלא ידע" שלא ידע האדם להבחין על מה יש להודות יותר, על נקמתנו נגד המן שנתלה, או על גדולתו של מרדכי. וממשיך "והוא מה שאמרו

(ברכות לג, א) 'גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות' [בין שני שמות קודש]. והאריך בזה בביאורו לספרא דצניעותא (תחילת פרק ב, עמ' יז-יח). תמוה הדבר. פירוש רעיוני כזה היה עליו לכתוב בגליון הגמרא מגילה, או בפירושו למגילת אסתר. מדוע כתב רעיון זה דוקא כאן בספר ההלכות, על השולחן ערוך? אלא לומר לנו שאין להשתכר, אלא להתבלבל קצת מפני היין עד שלא יוכל לעיין עיון עמוק.

לא נאריך, אבל עוד פוסקים רבים שללו את השכרות בפורים, המאירי, הב"ח, חיי אדם, ביאור הלכה [משנה ברורה], קיצור שו"ע של הרב גנצפריד.

בנעורי בהיותי בארה"ב וגם בבואי אח"כ לארץ הקודש, חקרתי אצל הרבה מגדולי הדור, ולא מצאתי אחד מהם ששתה יין עד שהשתכר. לכן אני פונה בזאת לכל המאזינים, שכל אלו שכבוד התורה יקר בעיניהם. אל תבזבזו יום נפלא זה על שטויות. ספר תיקוני זהר (תיקון כא) מפליג להשוות מעלת "יום כפורים" ליום "פורים". כלומר בהם מתבטא קשרנו העליון, בל יינתק, עם בורא העולם. ה' אוהב אותנו אהבה הבלתי תלויה בדבר. אהבה בעצם. ועל זה שמחתנו הלבבית העצומה והבלתי-גבולית.

בימינו, כמו תמיד, כמעט כל העולם האומות רוצות בביטולה של מדינת ישראל, ושהאוכלוסיה היהודית כאן תתפזר שוב בכל ארצות, יתבוללו, ותבוא שמד רוחני על ישראל. מה הראיה לדברי? הנה הטרור הערבי כל כמה ימים הורג נשמות מישראל. ומה יש לשרי החוץ של ארה"ב וארצות אירופה להגיב? שעלינו לנהוג איפוק כי "יש שפיכות דמים משני הצדדים". הוי שוטים? כמה ערבים נהרגו מפני הטרור היהודי?

ועוד, הם לוחצים עלינו לא להרחיב יישובי ישראל ביהודה ושומרון, מתוך חלומם לחלק את ארצנו בין שתי המדינות, יהודים וערבים. כלום הם אינם מבינים שעל ידי השלטת מדינה ערבית בקרבנו יוסיפו להרוג הרבה מאד יהודים? אלא גדול הוא השומר, הקב"ה, שמציל אותנו מכל "ידידינו", גם אמריקאים וגם אירופאים. אני דן שבעצם הם ישמחו בהשמדתנו, רק מסתירים רצון זה בדברי חנופה.

ולכן כמה עלינו לשמוח ביום פורים זה, בההכרה כמה גדולה היא האהבה האלוקית המצילה אותנו תמיד, כמה קשרנו חזק עם בורא העולמים. נא אל נשחיק ערכו של היום במעשי ילדות, לבושי תחפושת, גרימת פקקים בכבישים, רעש והוללות, ונערים הפוקדים בתי עשירים כדי לתבוע כסף [למען עצמם]. לא

נחקה אומות העולם בקרניבל שלהם. נדבק נא בדברי גדולי הפוסקים שהזכרנו, רמב"ם, שו"ע, רמ"א, ב"ח, גר"א וכן הרבה נוספים שאין כאן המקום לפורטם. מה שדרשו גם חלק מהמקובלים וגם תלמידי הבעש"ט בענין מעלת השכרות, הם דברי דרוש ורעיונות ולא הלכה למעשה.

שישו ושמחו באופן תורני!